

A kőkirályfi

(grúz népmese)

Igaz-e, nem igaz-e, ki tudná azt megmondani? Élt egyszer egy király meg egy királyné. Késő öregkorukig nem született gyermekük. Sokat keseregtek emiatt. Végre született egy fiuk. A király majd esztét vesztette örömeiben, folyton fia életéért reszketett, egyre attól félt, hogy valami szerencsétlenség éri, valami baj történik vele. Építtetett egy magas tornyot, abban tartotta a királyfit. Ült, üldögélt a királyfi a toronyban, unatkozott. Nem sétálgathatott, nem lovagolhatott.

Csak a Nap kukkantott be minden reggel a torony ablakán. Megszerette a Nap a királyfit – minden reggel órá vetette első sugarait, rámosolygott, megpróbálta felvidítani.

De a királyfi észre sem vette a Napot. Felkelt, odament a kis toronyablakhoz, kikönyökölt rajta, lenézett a földre, a király kertjére, de a Napra egyszer sem pillantott fel.

Túrte ezt a Nap egy darabig, végül megbántódott:

„Nem járja ez! Minden reggel felébresztem, kedveskedem neki, neki küldöm első sugaraimat, melengetem fényemmel, ő meg rám se néz!” Megharagudott a Nap. Egy reggel átdöfte a királyfit sugarával, és kővé változtatta.

Nagy volt a szomorúság, a siránkozás a király palotájában.

– Mi történt? Ki az oka? Ki nem vigyázott rá?

Kiabáltak, sírtak, életre próbálták kelteni a királyfit, de az csak feküdt, mint a kő, nem látott, nem hallott semmit.

A király gyönyörű palotát építtetett a rengeteg erdőben, aranysövénnyel keríttette körül, szolgák seregét állította a fia őrzésére. Nappal a királyfi életelenül feküdt, de éjjel megelevenedett és felkelt. Amint azonban megérintették az első napsugarak, újra kővé meredt.

Hogyan, hogy nem, volt egy fiacskája – öklömnyi legényke, de helyén volt az esze.

Amikor a fiú felserdült, megkérdezte az anyjától:

– Hol van az apám?

Sírva fakadt az ifjú királyné, sokáig nem akart válaszolni. Végül egy gyönyörű szobába vezette a fiát. A drága szőnyegeken ott feküdt mozdulatlanul a kőkirályfi.

– Itt van az apád, gyermekem.

És elmondta a fiának, mi történt az apjával. Elgondolkozott a fiú.

– Nem lehetne segíteni a bajunkon, anyácskám? Azt mondta neki az anyja:

– Úgy beszél, gyermekem, hogy csak a Nap anyja segíthetne rajtunk. Egyedül ő tudakolhatja ki a fiától, hogyan lehet életre kelteni édesapádat. Csakhogy hozzá igen nehéz eljutni.

– Én elmegyek hozzá, ha felnövök – mondta a fiú. Sóhajtott az anyja, megcsókolta a fiát, nem szólt semmit.

A fiú pedig attól a naptól fogva nem feledte el szándékát.

Telt, múlt az idő, erős, szép szál ifjú lett a fiúból. Egy napon az anyja elé állt, és azt mondta neki:

– Útra kelek, anyácskám, megkeresem a Nap anyját. Tanácsot kérek tőle, mit tegyünk nagy bajunkban.

Marasztalta az ifjú királyné:

– Fiatal vagy még, gyermekem! Korai még a próbálkozás!

De az ifjú azt mondta:

– Nem nézhetem tovább búslakodástokat. Megpróbálok segíteni apámon.

Egyszerű ruhába öltözött, kenyeret tett a tarisznyájába, és elindult messzi útra. Sík mezőn vezetett az útja. Parasztok dolgoztak a mezőn, szántottak. Kilenc pár ökör volt az ekéjük elé fogva. Vasból volt az eke, az iga, a hám, minden szerszám. Hajszolták volna a parasztok az ökröket, ütötték, verték őket, de azok alig vánszorogtak.

Verejtékeztek a parasztok, kifáradtak az ökrök, mégis alig szántottak fel egész nap egy talpalatnyi földet.

Odament hozzájuk az ifjú. Megsajnálta őket.

– Üdvözlét nektek! – köszöntötte őket.

– Neked is – fogadták a parasztok.

– Nem segíthetek-e valamiben?

– Hová, merre tartasz? – kérdezték tőle.

– A Nap anyjához megyek – felelte az ifjú. És elmondta a parasztoknak, mi járatban van. Azt mondták a parasztok:

– Ha segíteni akarsz rajtunk, kérdezd meg a Nap anyjától, miért nem tudjuk felszántani a földünket. Kínlódunk vele, mégis egy helyben topogunk.

– Jól van, megkérdezem – felelte az ifjú és továbbment.

Ment, ment, egyszer csak egy nagyjuhnyájjal találkozott. Terelték a pásztorok a juhokat, de azok alig vánszorogtak; mindegyiknek földig csüggött a gyapja, majd megfulladtak a hőségtől, alig húzták-vonták a lábukat.

– Üdvözlét nektek – köszöntötte az ifjú a pásztorokat.

– Neked is.

– Nem segíthetek-e valamiben?

– Hová, merre tartasz? – kérdezték a pásztorok. Elpanaszolta nekik az ifjú a nagy baját. Azt mondták a pásztorok:

– Ha olyan jó ember vagy, és segíteni akarsz rajtunk, ugyan kérdezd meg a Nap anyjától, mit csináljunk a juhainkkal. Alig tudnak mozogni nehéz gyapjuktól. Csak kínlódnak, s bennünket is halálra fárasztanak.

– Jól van, megkérdezem – felelte az ifjú és továbbindult.

Ahogy ment, mendegélt, egy szarvast pillantott meg az út közepén. A szarvas a földbe fúrta az orrát – olyan nagy, olyan nehéz agancsa volt, hogy fel sem tudta emelni a fejét. Odalépett az ifjú a szarvashoz, megkérdezte tőle:

– Mi történt veled, szarvas? Nem segíthetek-e rajtad?

– Nagy az én bajom, jó ember! Olyan nagyra megnőtt az agancsom, s olyan nehéz, hogy tapodtat, se tudok mozdulni. Ha megtalálod a Nap anyját, kérdezd meg tőle, mitévő legyek. Nem élhetek így tovább.

– Jól van, megkérdezem – válaszolta az ifjú. – Meddig ér az agancsod?

– A felhőkön is túl, egészen az égig – felelte a szarvas.

– Nem kapaszkodhatom-e föl rajta az égbe?

– Fölkapaszkodhatsz, ha nem félsz.

– Én nem félek semmitől – mondta az ifjú. Azzal megragadta a szarvas agancsának alsó ágbogait, s mászni kezdett az agancson felfelé, mint valami létrán. Mászott, kapaszkodott, végül felért az égbe.

Elindult az égben, kereste a Nap anyjához vezető utat.

Körülötte felhők gomolyogtak, dörgött az ég, jobbra-balra villámok lobbantak – meg akarták ijeszteni a bátor ifjút.

De az csak ment, ment, nem gondolt másra, csak azokra, akiken segíteni akart. Kővé vált apjára gondolt a legtöbbet.

Végül egy aranypalota elé ért.

Magas hegyen, felhők között állt a palota, öreganyó könyökölt ki az ablakán: a Nap anyja. Körülötte aranyos fény. Az öreganyó nyájasan néz az ifjúra, megkérdi tőle:

– Mi szél hozott, fiacskám? Mi járatban vagy? Elpanaszolta neki baját az ifjú. Beszélt azokról is, akikkel útjában találkozott.

– Megpróbálok segítségedre lenni, fiam – mondta az öregasszony. – Most nincs itthon a Nap. Amint visszatér, kitudakolok tőle mindent. Feküdj addig itt, nehogy észrevegyen a Nap.

Ráfűjt az ifjúra, rózsagyökérré változtatta, és kitette az ablakba. Estefelé hazaérkezett a Nap. Az anyja leültette, ételt tett elébe, s azt mondta neki:

– Rég nem beszélgettünk, fiam. Te egész nap fenn jársz az égen, nézed a földet. Mesélj valami érdekeset: hogy élnek az emberek, mi újság náluk?

– Mit meséljek hát? – mondta a Nap. – Volt egy királynak egy fia. Szerettem a királyfit, reggelente az ő ablakán küldtem be első sugaraimat, melengettem, becézgettem, de ő rám se akart nézni. Hát fogtam magam, és kővé változtattam.

– És most örökre úgy marad? – kérdezte az öreganyó.

– Nem – felelte a Nap –, életre lehet kelteni. Ha visz neki valaki abból a vízből, amiben reggel mosakodni szoktam, és meghinti vele, újra megelevenedik a kőkirályfi, és olyan lesz, mint a többi ember.

– Mi érdekeset láttál még a földön? – kérdezte tovább az anyja.

– Láttam egy sereg ostoba parasztot. Ökrökkel próbálják szántani a földjüket, az ökrökön pedig minden vasból van: a hám, az iga, a szerszám, vasból az eke is. Nehéz nekik a vas, azért nem bírják a szántást. Ha szíjból készítenék a hámot, fából a jármot, csak az eke lenne vasból: tüstént könnyebben húznának az ökrök.

– No, aztán mit láttál még? – kérdezte az öregasszony.

– Láttam még egy sereg ostoba pásztort – mondta a Nap. – Juhokat legeltetnek, a juhoknak pedig annyi a gyapjuk, hogy alig bírnak vánszorogni. Ha a pásztorok ollót fognának, és megnyírnák a juhaikat, a juhok is megkönnyebbülnének, meg a gyapjúból is sok hasznos dolgot készíthetnének.

– Látod, mennyi érdekes dolog történik a földön – mondta az öreganyó.

– Láttam még egyebet is – folytatta a Nap. – Láttam egy szarvast. Ott áll az út közepén, az agancsa belefűrődik az égboltba, s a szarvas nem tud elmozdulni a helyéről. Szenved maga is, meg az agancsából se lát hasznos senki. Pedig ha a szarvas megmosdana friss májusi vízben, elhullana az agancsa. Maga megkönnyebbülne, az agancsából pedig sok hasznos holmit készíthetnének az emberek.

Elálmosodott a Nap. Lefeküdt, és aludt egész éjjel.

Reggel felkelt, megmosakodott, aztán újra elindult égi útjára.

A Nap anyja kezébe vette a rózsagyökeret, ráfűjt, s megint a szépséges ifjú állt előtte, a király unokája.

– Hallottad-e, amit a Nap mondott? – kérdezte az anyóka.

– Hallottam bizony – felelte az ifjú.

– Fogd hát, itt a Nap mosdóvíze, hintsd meg vele az apádat, s az életre kel. Útközben pedig mondd el az embereknek meg a szarvasnak, amit a Naptól megtudtál.

Az ifjú elvette a Nap mosdóvizével megtöltött kancsót, köszönetet mondott a jóságos anyókéknak, és a szarvasagancson gyorsan leereszkedett a földre.

– No, mit mondott a Nap? – kérdezte a szarvas.

Az ifjú elmondta neki, amit a Naptól megtudott.

Megörült a szarvas, elfutott a friss májusi víz forrásához, megmosdott benne, és nyomban lehullott fejről a súlyos agancs. Megkönnyebbült a szarvas, az emberek pedig szép csonttárgyakat faragtak az agancsából.

Továbbment az ifjú, találkozott a hosszúgyapjas juhok pásztoraival.

– No, megtudtál-e valamit a Nap anyjától? – kérdezték a pásztorok.

Az ifjú elmondta nekik, amit a Naptól hallott. Megörültek a pásztorok, olót készítettek, megnyírták a juhokat. Azok nyomban felvidultak, az emberek pedig azóta is gyapjúból szövik a meleg ruhákat. Ahogy az ifjú továbbment, látta, hogy a parasztok még mindig az ökrökkel bajlódnak.

– No, hoztál-e nekünk jó tanácsot az égből? – kérdezték a parasztok.

Elmondta nekik az ifjú, mit tudott meg az égből. Megörültek a parasztok, kicserélték az ökrökön a szerszámot, s most már könnyen ment a munka; estére az egész földet felszántották.

Az ifjú pedig sietett haza. Szaladt a palotába. Ott már azt hitték, sose látják többé. Az anyja megölelte, aztán a kővé vált apja szobájába vezette.

Az ifjú megmártotta kezét a bűvös erejű vízben, és a vizet ráhintette az apjára.

Talpra ugrott nyomban a királyfi, kipirult az arca, csillogott a szeme. Életre kelt. Megölelte feleségét, fiát, aztán szüleihez sietett. Az öreg király vidám lakomát csapott. Három nap, három éjjel vigadoztak.

Aranyalma pottyanjon a tenyerébe, aki ezt a mesét meghallgatta.